

O knihe Vily nad Bratislavou

Irena Dorotjaková

Reprezentatívnu monografiu *Vily nad Bratislavou* od autorov: scénografa a hudobníka Tomáša Berku a architekta, vysokoškolského profesora Jána Miloslava Bahnu v technickej spolupráci s architektom Jánom Šilingerom v roku 2013 vydalo Vydavateľstvo PT Marenčin. K spracovaniu témy autorov viedli viaceré dôvody. V úvode píšú: „Samostatná publikácia sa na túto tému v edičných počinoch knižných vydavateľstiev doteraz neobjavila. Ako príčina tejto absencie sa nám javí jednak všeobecný nedostatok kultúrno-historického povedomia, mladá historiografia a tiež všeobecné odmietanie obdobia eklektickej architektúry z konca 19. a začiatku 20. storočia po nástupe moderny.“ Motiváciou k napísaniu knihy bola aj skutočnosť, že autori sú sami obyvateľmi tejto vilovej štvrte, denne vnímajú kvality a pôvab lokality aj jej súčasné premeny.

Vily v Bratislave sú parciálnymi súčasťami rôznych publikácií, výber titulov autori uvádzajú v bibliografii, ale špeciálne sa tému vil na Slovensku rozoberá monografia *Slávne vily Slovenska* (Foibos 2010) kolektívu autorov pod vedením Matúša Dulla, ktorá sa v Bratislave sústreďuje na výber päťnástich objektov.

Nie každý rodinný dom dosahuje parametre vily, niekedy je prekvapením, čo všetko sa dnes nazýva vilou. V kapitole *Vila ako stavebný typ, fenomén doby i produkt životného štýlu* autori rozoberajú vilu z rôznych uhlov. Vila sa ako typologický druh vyskytuje naprieč dejinami architektúry od starovekého Ríma až po súčasnosť, zvyčajne sa jej výskyt viaže na stavebný rozmach. Na rozdiel od bežného rodinného domu vilu chápeme ako veľkolepejšiu architektúru s veľkorysým konceptom v atraktívnom prostredí, so záhradou. Vilu nám zvyčajne asociujú príklady z renesančnej talianskej architektúry alebo známe vily z obdobia moderny. Pre obraz autori v knihe predstavujú vybrané príklady rôznorodých konceptov vil zo svetovej architektúry od architektov Wrighta, Neutra, Le Corbusiera a iných. Kvalitná architektúra vily, s ktorou sa

jej majitelia stotožnia, býva pýchou i „puncom“ rodiny. Vily sa budovali v obdobiach spoločenskej prosperity a mnohé sa spájajú s významnými osobnosťami dejín a kultúry, rodinnými udalosťami majiteľov či dôležitými politickými aktmi. Vily majú svoje príbehy, autori nás s niektorými z nich oboznamujú.

V kapitolách *Trochu histórie, Čo tu bolo pred vilami, Osídľovanie svahov a Hranice vývoja mesta v 19. storočí* autori hovoria o území vilovej štvrte, ako sa z pôvodných viníc a pozemkov najprv menilo na výletné rekreačné územie. Osvetľujú okolnosti vzniku rôznych objektov, rozprávajú o postupnej urbanizácii územia spočiatku len s prechodným neskôr so stálym bývaním. Hovoria o vývoji urbanizmu vilovej štvrte v kontexte dejín a života obyvateľov Bratislavy, podávajú mozaiku zaujímavých informácií o architektoch, architektúre a majiteľoch vil, ale aj o vzniku a zániku rozličných funkcií objektov. Rozprávanie dokresľujú dobové pohľadnice a fotografie. Prehľadným vkladom, ktorý zaiste ocenia mnohí čitatelia, sú kapitoly *Architekti a stavitelia*, mozaika fotografií *Významní architekti hradného kopca* a kapitola *Architektonické slohy a štýly*.

Kapitola *Obdobie budovania socializmu a súčasnosť* je spracovaná formou rozhovoru medzi Tomášom Berkom a Jánom M. Bahnom, v ktorom sa dozvedáme pohľad a názory poprednej osobnosti slovenskej architektúry – dlhoročného praktika a intelektuála na dianie v architektúre vilovej štvrťi posadené do spoločenských súvislostí od roku 1948 po súčasnosť. Autori tu píšú: „... vďaka skutočnosti, že dnešní architekti zbavení strachu z experimentu sa v prevažnej miere neuspokoja len s omieľaním a vyťažovaním overenej a zhodnotenej minulosti, ale neustále hľadajú nové formy a výrazové prostriedky, posúva sa i vývoj v tomto segmente dopredu. Môžeme teda očakávať, že naša súčasnosť a budúca architektonická tvorba neustrnie vo vývine, ale udrží krok so svetom.“

V kapitole *Sprievodca po prechádzkových trasách* autori prezentujú na základe osobnej skúsenosti s terénom deväť trás: *Albrechtovu, Cisársku, Rozprávkovú, trasu Štyroch levov, Nový svet, Tivoli, Bellvue, Funus-Lurdy a Púčkove domy*. Každá trasa má mapku s textami a pri každom dome je uvedených pár zaujímavostí. Detailnejšie informácie o okolnostiach vzniku, architektúre, majiteľoch vil popisuje *Katalóg vybraných objektov*, v ktorom sú objekty rozdelené do troch období: druhá polovica 19. storočia – 1918, obdobie medzi dvoma vojnami a obdobie po druhej svetovej vojne po dnešok. Pri každom z období sú krátkymi životopismi predstavení stavitelia a architekti. Grafický dizajn a layout knihy poskytuje prehľadne spracované farebné mapky s trasami prechádzok a označením polohy vil, každá trasa má vlastnú farbu, tá sa premieta do hrúbky listov a umožňuje rýchlu orientáciu.

Súčasťou publikácie sú nielen vily, ale aj niektoré bytové domy na Štefánikovej ulici alebo na Palisádach a iné objekty vrátane Slavína, čo bolo potrebné z hľadiska vývoja obytnej architektúry vilovej štvrte.

V dejinách slovenskej architektúry figurujú mnohé neprebádané témy, aj preto každá nová monografia domácej proveniencie je udalosťou. Atraktivita pojmu vila priťahuje pozornosť, pútavo podané zaujímavosti a komplexné encyklopedické spracovanie vrátane katalógu objektov s detailným návrhom deviatich dvojhodinových prechádzok predurčuje úspech knihy. Na okraj: čo v takejto komplexnej monografii preda len chýba? Poznámkový aparát. Fakty, ktoré už boli parciálne publikované v architektonickej literatúre svedčia o bádateľskej základni, na ktorej sa dá stavať. Väčšina kvalitných a zaujímavých vil, nielen tie súčasné, bola publikovaná v domácich periodikách. Ako Umberto Eco, v pôvabnom dielku z roku 1977 uvádza, že poznámky slúžia: na identifikáciu prameňa, z ktorého citujeme, na to, aby sme spracováanej problematike poskytli dostatočné či podporné

bibliografické údaje a aby sme „splatili dlhy“, a teda, aby sme citovali text, ktorý potvrdí, oslabí alebo poopraví naše vlastné tvrdenia, čo sa považuje za dôkaz vedeckej korektnosti a sebakritickosti.¹ Nie sú uvedené ani zdroje dobových materiálov a fotografií s autorstvom, za ktoré sa autori záverom ospravedľujú s tým, že ich doplnia v ďalšom vydaní. Odstránenie tohto nedostatku by pozdvihlo váhu publikácie *Vily nad Bratislavou* vo vedeckých a akademických kruhoch, ale nakoľko ide o peknú monografiu o vilovej architektúre určenú odbornej aj širšej verejnosti, tento deficit nebude stáť v ceste k jej úspechu. Autori – špičkoví profesionáli s rozhľadom sú sami zárukou kvality – sprevádzajú čitateľa históriou a architektúrou obohatenou o postrehy a hodnotenia, ktoré získali na základe entuziazmu pre územie, kontaktov a dlhoročných profesionálnych skúseností, čo tvorí zásadný prínos publikácie.

Tomáš Berka, Ján M. Bahna

Vily nad Bratislavou

Bratislava, Marenčin PT, spol. s r. o., 2013, 584 s., ISBN 978-80-8114-103-4

¹ ECO, Umberto: Come si fa una tesi di laurea. Bompiani. Miláno.1977. (preklad SEIDL, Ivan: Jak napsat diplomovou práci. Votobia. Olomouc, 1997. s.210 – 213)